

דברי תורה שי צבי חובת הלבבות מיוסד עפ"י ספה"ק

החודש

במדרש (הוצא בייטב פנים, שיר חדש, אות יא. ועיין שיר השירים רבה ג, ד-ה) איתא: **ענה דודי ואמר לי** (שיר השירים ג, י). **מה אומר לי**, (שמות יב, ג) **'החודש הזה לכם ראש חדשים'**. **דבר אחר, מה אומר לי, קומי לי**, זרזי גרמך, ע"כ. ונריך ציבור.

ונראה בהקדס מה דאיתא בגמרא (מנחות כט:): מפני מה נברא העולם הזה צה, מפני שדומה לאכסדרה, שכל הרונה לצאת יא. ומאי טעמא תליא כרעיה, דאי הדר בתשובה, מעיילי ליה [בפחת העליון, צין רגל שצחוכו לגגו. רש"י], ע"כ.

ובתב צערוגת הנוסח (פרשת ראה, ד"ה עשר), כי לאות ה' יש שתי נורות. האחת, נורת ד' עם ו', באופן שלא נשאר פתוח אלף פתח קטן. והשנייה, נורת ד' עם י', באופן שהפתח טוב ורחב. ומרמזו אהא דאמרינן (עיין שיר השירים רבה ה, ג) 'פתחו לי פתח כחודה של מחט, ואפתח לכם פתח כפתחו של אולם'. והם שני הפתחים של האות ה', חד מינייהו קטן כחודה של מחט, והשני'ת פתח לו לעומת זה שערי תשובה כפתחו של אולם.

ובזה מבאר שם צערוגת הנוסח הרמז שכתבו הספרים **אני לדודי ודודי לי ראשי** תיבות אלו. דהנה אם תנרף שתי הנורות של אות ה', דהיינו ד' עם ו', צירוף ד' עם י', נעשה מהם צירוף דודי, וזה צחינת חודש אלול, שכל אחד מפשפש צמעטיו, ופתח עכ"פ פתח כחודה של מחט, והשני'ת פתח כנגדו שערי תשובה כפתחו של אולם, עכ"ד.

והנה בדברי יואל (פרשת תשא, דף קפ:): מציא רבינו הק' זי"ע מהפרי מגדים (בקוביעטס מתן שכון של מנחות), דתשובה מהני מטעם ציטול צרוב, כי העצירה אין זה אלף גוף המעשה ולא המחשבה, דמחשבה רעה אין הקצ"ה מנרפה למעשה, וצמנות תשובה יש מחשבה טובה וגם מעשה, כמאמרם (מכות כג:): יש צד עבר עצירה, נותנים לו שטר כעושה מלוא, עכ"ד.

ונמצא ללא מהני תשובה, אלף מטעם דמחשבה טובה הקצ"ה מנרפה למעשה. וכתב בעני חיים (שנת שובה, אות ו), דלחכי מחשבה טובה הקצ"ה מנרפה למעשה, משום דקיימא לן כרבי יוחנן (יומא עז). דחזי שיעור אסור מן התורה. ומיייתי ראייה, מהא דתניא, 'כל חלבי' (ויקרא ז, כג), לרבות חזי שיעור. ופירש"י, 'כלומר אפילו כל שהוא'. וכתבו האחרונים (עיין מהרי"ט אלגאז, הלכות חלה, אות כג), דהוא הדין לגבי מנחת עשה, וכגון שאין צידו אלף חזי כזית מלח צליל פסק, מלוא איכא באכילתה. והנה המנחה בשלימותה הוה צמעטה וצמחשבה, ומחשבה גרידא הוה כחזי שיעור, ופסקינן דגם גבי מנחת עשה, מלוא קעביד בחזי שיעור, ואם כן הדין נותן שגם מחשבה טובה שהיא כחזי שיעור, תיחשב כמעשה, עכ"ד.

אולם כבר הביא בישמח משה (ריש פרשת וישב) מה דפליגי

בגמרא (סוטה ה). אהא דכתב (משלי טז, ה) 'תועבת ה' כל גבה לב', אם כולו משמע, אצל מעט שפיר דמי, או כל שהוא משמע, ולא מינה ולא מקצתה. וכתב, כי העניו ושפל רוח, על כרחך סובר ד'כלי' משמע אפילו כל שהוא, ולכן אינו מתגאה כלל. אצל מי שהוא גבה לב, סובר ד'כלי' כולו משמע, אצל בגאווה קצת, מותר להתנהג, עכ"ד.

ונמצא לפי זה, דרך מי שהוא עניו ושפל רוח, דעל כרחך סובר ד'כלי' משמע אפילו כל שהוא, הוא מצי למילף מכל חלב דחזי שיעור יש לו חשיבות, ומינה דמחשבה טובה ראויה להטטרף למעשה, אצל המחשבה דסובר ד'כלי' כולו משמע, לא סבר הכי.

והנה רש"י (שמות יב, ג) פירש: 'החדש הזה' - הראהו לצנה בחידושה ואמר לו, כשהירח מתחדש, יהיה לך ראש חודש, עכ"ד. וכתב במאור ושמש (פרשת צא, ד"ה או יאמר כי), כי הלצנה בחידושה, היא בתכלית העניוה, עד שהיא מתכסה מעין כל מחמת קטנותה, עכ"ד.

ומעתה נבוא לבאר מאמר המדרש כמין חומר. ענה דודי ואמר לי. פירוש, ענה ואמר, שעלי להשיג צחינת 'דודי', לפתוח פתח של תשובה כחודה של מחט, כדי שיפתח לי מלמעלה פתח של תשובה כפתחו של אולם. ושאל המדרש מה אומר לי. וכלומר, מה טעם מהני תשובה למחול על החטאים. וזה כמשיב החודש הזה לכם ראש חדשים. והיינו כי לפי שבני ישראל הם בתכלית הענוה כמו הלצנה בחידושה, ממילא מצינן למידרש בהו 'כלי' לרבות אפילו כל שהוא, ומינה דחזי שיעור יש לו חשיבות, ומחשבה טובה מנטרפת למעשה, והיינו טעמא דתשובה מהני, משום ציטול צרוב, וכדברים האמורים.

ולדרבינו יתפרש גם לשון התפילה במוסף לראשי חדשים ראשי חדשים לעמוד נתת זמן בפרה לכל תולדותם. פירוש, כשישראל משיגים תכלית הענוה כמו הלצנה בחידושה, אז הוא זמן כפרה לכל חטאיהם, כי דין גרמא דתשובה מהני להשיג מחילה גמורה וכאמור.

והנה הענה להשיג את מדת הענוה היא המהירות והזריזות, וכמו שמסופר בחובות הלצנות (שער הכניעה, פרק י"ג), שהיה מלך אחד שהיה הולך תמיד צמחירות, ושאלו אותו על כך, והשיב, מפני שהמהירות רחוקה מהגאווה, עכ"ד.

וזהו דקאמר עוד במדרש מה אומר לי, קומי לי, זרזי גרמך. בא לומר כי על ידי שיזרו אדם וימהר עלמנו, ישיג את צחינת הענוה של חידוש הירח, וממילא תועיל לו תשובה לכפר על החטאים, וככל המצואר.

על עילת הדבר, ואמר, לפי שהוא יותר רחוק מדרך הגאווה, ויותר מוכר להשלמת הדופן, עכ"ד.

(א) וזה לשונו: וכבר נאמר על אחד המלכים, שזוהו מוכר בחליבתו כשהיה תולך, ושאלו אותו